

Asia: VN/27452/2020-OM-548

Julkisuuslain salassapitoperusteiden uudistustarpeiden kartoitus

Lausunnonantajan lausunto

Mitkä ovat mielestänne nykyisten julkisuuslain 24 §:n salassapitoperusteiden kehittämistarpeet? Puuttuuko nykyisistä salassapitosäännöksistä jotain olennaista? Kuvailkaa ja perustelkaa kehittämistarvetta mahdollisimman konkreettisesti.

Varhaiskasvatus ja koulutus

Vantaan kaupungin kasvatuksen ja oppimisen toimialalla on erityisesti viime vuosina kouluissa tapahtuneiden ikävien väkivaltatilanteiden yhteydessä noussut esille, onko lasten edun mukaista luovuttaa julkisuuslain mukaisen tietopyynnön nojalla tieto, jotka liittyvät lapsiin ja alle 18-vuotiaisiin nuoriin. Erityisesti tämä on tullut esille, kun tietoja on pyydetty journalistiseen käyttötarkoitukseen.

Pyydettyessä tietoja journalistisiin käyttötarkoituksiin on tiedonsaantioikeus laaja ja EU:n tietosuojasetuksen soveltaminen rajoitettua.

Tällä hetkellä peruskoulun oppilastiedot ovat julkisia ja ne on luovutettava journalistisiin sekä henkilökohtaisiin käyttötarkoituksiin pyydettyessä. Myös oppilaiden koulumenestystä ja äidinkieltä koskevat ovat julkisia.

Viertolan kouluampumisen yhteydessä tiedotusvälineet pyrkivät saamaan kouluampujasta ja hänen luokkakavereistaan julkisia tietoja. Vaikka tiedotusvälineet eivät journalistien eettisten sääntöjen mukaan olisikaan julkaissut kyseisiä nimitietoja, olisi tietojen luovuttanut antanut toimittajille mahdollisuuden pyrkiä haastattelemaan oppilaita ja näiden omaisia. Tätä ei voida pitää lasten edun mukaisena tilanteessa, jossa oppilaat ja heidän vanhempansa ovat kokeneet hyvin traumaattisen tilanteen.

Samalla voidaan todeta, että vaikka viranomaistoiminnan julkisuus ja avoimuus on tärkeä perustuslaissa turvattu arvo, mutta opetuksen julkisuus ja avoimuus voidaan turvata, vaikka lasten ja nuorten nimet, äidinkieli ja arv sanat salattaisiin.

Mikäli katsotaan, että perusteita oppilaiden tietoja kokonaisuudessaan salaamiselle ei olisi, voisi toisena vaihtoehtoa säätää, että käsiteltäessä tietopyyntöjä, jotka koskevat alaikäisten lasten tietoja, tulee huomioon ottaa lapsen etu ja ennen kaikkea lapsen edun vaarantuminen. Tällöin olisi mahdollisuus Viertolan kouluampumiseen verrattavassa tilanteessa lasten edun turvaamiseksi kieltäytyä tietojen luovuttamisesta niin journalistisessa käyttötarkoituksessa toimittajille kuin

yksityisessä käyttötarkoituksessa kenelle tahansa. Yksityiseen käyttötarkoitukseen tietoja pyydettyessä on aina riskinä, että tiedot päätyvät kuitenkin lopulta muuhun kuin yksityiseen käyttötarkoitukseen.

Lisäksi pyydetään harkittavaksi, voisiko koulun/päivä ja kodin välisen viestien vaihdon määrätä salassa pidettäväksi. Tällä hetkellä huoltajien ja koulunkodin/päiväkodin välinen viestin vaihto on julkista samoin kaikki muukin kunnan viranomaisten viestinvaihto, jollei viestinvaihdossa nimenomaisesti todeta salassa pidettäviä tietoja. Koulun/päiväkohdin ja huoltajien viestinvaihdon luottamuksellisuuden turvaamiselle on vankat perusteet lapsen edun näkökulmasta.

Turvallisuus ja varautuminen

Turvallisuutta, varautumista, kriittistä infraa ja yhteiskunnan toimintakykyä ja kriisinkestävyyttä koskevat salassapitomääräykset tulisi kirjoittaa uusiksi siten, että ne vastaisivat muuttuneeseen kansalliseen ja kansainväliseen turvallisuustilanteeseen.

Myös kunnan tiedonsaantioikeutta olisi hyvä tarkistaa. Salassa pidettävää tietoa pitää voida jakaa eri viranomaisten ja kuntien kesken, jotta voidaan tehdä tarvittavaa, lakisääteistä yhteistyötä turvallisuuden ja varautumisen saralla.

Asiakirjojen turvaluokittelusta

Julkisuuslakia ja Lakia julkisesta tiedonhallinnasta (tiedonhallintalaki 906/2019) sovelletaan niin valtioneuvoston, kuntien ja hyvinvointialueiden hallintoon kuin muihinkin julkisiin toimijoihin. Laeissa on kuitenkin yksittäisiä pykäläitä, jotka koskevat vain esimerkiksi valtioneuvostoa mutta ei kuntia ja hyvinvointialueita.

Tiedonhallintalain 18 § koskee asiakirjojen turvaluokittelua valtioneuvostossa. Pykälän mukaan valtion virastoissa, laitoksissa ja valtion liikelaitoksissa toimivien viranomaisten, tuomioistuimien ja valitusasioita käsittelemään perustettujen lautakuntien on turvaluokittelettava asiakirjat ja tehtävä niihin turvaluokittelua koskeva merkintä sen osoittamiseksi, minkälaisia tietoturvaluokittelutoimenpiteitä asiakirjaa käsiteltäessä noudatetaan. Turvaluokittelusta, turvaluokittelutavasta asiakirjoihin tehtävistä merkinnöistä ja turvaluokittelujen asiakirjojen käsittelyyn liittyvistä tietoturvaluokittelutoimenpiteistä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Kuntien ja hyvinvointialueiden hallinnossa joudutaan käsittelemään osittain samoja asiakirjoja, jotka valtioneuvostossa on luokiteltava. Jotta kuntien ja hyvinvointialueiden hallinnossa kyseisiä asiakirjoja käsitellään niiden turvallisuuden takaamiseksi samalla tavalla kuin valtioneuvostossa, olisi tarpeen laajentaa tiedonhallintalain 18 §:ää koskemaan myös kuntien ja hyvinvointialueiden hallintoa ainakin niiden turvaluokituksen tasojen osalta, joita käytännössä kuntien ja hyvinvointialueiden hallinnossa käsitellään.

Jos julkisuuslain soveltamisalaa muutettaisiin mietinnössä ehdotetulla tavalla (Oikeusministeriön julkaisu 2023:32, lakiehdotuksen 5 §), millaisia muutoksia tämä edellyttäisi salassapitoperusteisiin? Kuvaile ja perustele muutostarvetta mahdollisimman konkreettisesti.

Vantaan kaupungilla ei ole tältä osin kommentoitavaa.

Oletteko tunnistaneet tietojen tai asiakirjojen salassapitoa koskevaa erityislainsäädäntöä, joka on ristiriidassa julkisuuslain salassapitosäännösten kanssa? Jos julkisuuslain soveltamisalaa muutettaisiin mietinnössä ehdotetulla tavalla (Oikeusministeriön julkaisuja 2023:32, lakiehdotuksen 5 §), aiheutuisiko soveltamisalan muutoksesta konkreettisia ristiriitoja nykyisen erityislainsäädännön kanssa tai tarvetta tarkentaa erityislainsäädäntöä?

Emme ole tunnistaneet tällaista erityislainsäädäntöä.

Isotalus Birgit
Vantaan kaupunki/sihteeristö